

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З КРАСАВІКА 1955 ГОДА ●

● № 02 (3614) ●

● АЎТОРАК, 28 СТУДЗЕНЯ, 2020

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ Ў ІНТЭРНЭЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

**Расійскія
кніжнікі
ў гасцях
у Беларусі**
Стар. 2

**Каб
заўжды
гарэў Агонь**
Стар. 6

**Наваельня
і блізкія
адрасы**
Стар. 7

ДА 75-ГОДДЗЯ ПЕРАМОГІ

Зямля і памяць

Да міжнароднай акцыі “У славу агульнай Перамогі!”, якую арганізавалі 9 мая 2019 года Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка, далучаюцца замежныя арганізацыі, грамадскія дзеячы, беларусы замежжа

Так праходзіла акцыя восенню 2019 года на Кургане Бессмяротнасці ў Лідзе

У хуткім часе, па вясне, пачнецца заключны этап акцыі. (Пра тое, як яна была ініцыявана, праходзіць па ўсёй Беларусі, наша газета пісала ўжо не раз. — Рэд.) І ў беларускіх суполак за мяжой (найперш у краінах, дзе ў гады Другой сусветнай вайны вяліся баявыя дзеянні, гінулі ў барацьбе з нацыстамі ўрадженцы Беларусі) яшчэ ёсць час, каб далучыцца да міжнароднай акцыі “У славу агульнай Перамогі!”. Для таго трэба ў краіне, дзе цяпер жывуць беларусы, належным чынам сабраць зямлю з месцаў пахаванняў воінаў-суайчыннікаў, зрабіць адпаведныя апісанні пахаванняў. Найлепш, вядома ж, папярэдне ўзгадніць такія дзеянні

з арганізатарамі акцыі. Калі зрабіць усё як належыць, то капсулы з зямлёй будуць урачыста закладзены 9 мая 2020 года ў крышку мінскага Храма-помніка ў гонар Усіх Святых.

Паўдзельнічаць у праекце “У славу агульнай Перамогі!” заклікаў беларусаў замежжа настаўнік Храма-помніка ў гонар Усіх Святых протаіерэй Фёдар Поўны, калі ў Нацыянальнай бібліятэцы адзначалася 25-годдзе Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур. Нагадаем, што актывісты Беларускага культурнага цэнтра духоўнага адраджэння, што дзейнічае пры Храме-помніку, раней бралі ўдзел у распрацоўцы

праекта, цяпер апыкуюцца яго паэтапнай рэалізацыяй: каардынуюць ход акцыі па ўвекавечанні памяці многіх тысяч беларусаў, якія аддалі жыцці за Айчыну.

Цяпер вядома: пахаванні воінаў-суайчыннікаў, што загінулі за межамі Беларусі ў часе сусветных войнаў ды іншых ваенных дзеянняў, знаходзяцца на тэрыторыях 49 краін. Велізарная праца па іх выяўленні вялася з 2010 года. Была створана кніга-рэквіем “Жить и помнить”, яе аўтары — доктар гістарычных навук Анатоль Шаркоў і журналістка Алена Харашэвіч, якія цесна супрацоўнічаюць з Усіхсвяцкім прыходам. Аўтарскі калектыў пабываў у першай экспедыцыі ў Германіі, Аўстрыі, Венгрыі, Польшы, Чэхіі, Славакіі ды Італіі. Дзякуючы таму ў крышку Храма-помніка былі закладзены капсулы з зямлёй з Цэнтральных могілак Вены (Аўстрыя), Мемарыяльных могілак Керэпешы ў Будапешце (Венгрыя), Трэптаў-парку і Мемарыяла загінулым савецкім воінам у Ціргартэне ў Берліне (Германія), Могілак-маўзалея савецкіх воінаў у Варшаве (Польшча), Мемарыяльных могілак Славін у Браціславе (Славакія), Мемарыяла савецкім воінам на Альшанскіх могілках (Чэхія).

“Мы не ставім на мэце сабраць зямлю з усіх пахаванняў воінаў-беларусаў ва ўсіх замежных краінах, — патлумачыў мне пры сустрэчы дырэктар Беларускага культурнага цэнтра духоўнага адраджэння Аляксандр Госцеў. — Але ж падтрымліваем кожную падобную ініцыятыву, з якой выступае грамадскасць, нават асобны чалавек.”
→ Стар. 5

ПАДЗЕЯ

Янка Купала ў Пекіне

У сталіцы Кітая адкрылі помнік знакамітаму беларускаму Песняру

Амбасадар Беларусі ў Кітаі Кірыл Руды 8 студзеня размясціў у сацсетцы twitter пост са здымкамі з урачыстасці. З яго вынікае: помнік Янку Купалу на пачатку года быў адкрыты ў Другім Пекінскім універсітэце замежных моў. Кірыл Руды заўважае, што гэта трэці беларускі помнік у Кітаі. “Праца вядомага кітайскага скульптара У Вайшэня. Цырымонія прайшла ў Пекіне з удзелам Амбасадараў і кітайскіх малых, якія чыталі вершы па-беларуску”, — піша спадар Амбасадар. Імпрэза прайшла ў плыні завяршэння Года адукацыі Беларусі ў КНР.

Інтэрнэт падказвае: 25 чэрвеня 2019 года бронзавы бюст Янкі Купалы ўрачыста быў адкрыты ў горадзе Сіань кітайскай правінцыі Шэньсі. Аўтар бюста — беларускі скульптар Віктар Копач. Помнік паставілі ў мясцовым універсітэце замежных моў, дзе сярод іншых выкладаюць і беларускую.

А 18 жніўня 2018 года ў Цяньцзіне, ва Універсітэце замежных моў (дзе ёсць і Цэнтр вывучэння Беларусі і беларускай мовы) устанавілі помнік народнаму паэту Беларусі Якубу Коласу (скульптар Сяргей Гумілеўскі).

Іван Іванаў

ПАЭТЫЧНЫЯ ВЕЧАРЫ

У Ялце помняць пра Максіма

Амаль тры гадзіны традыцыйнай снежаньскай сустрэчы беларусаў, што прайшла ў крымскім горадзе, прысвячаліся інтымнай лірыцы знакамітага паэта, творам іншых аўтараў

Як заўсёды, напярэдадні дня нараджэння Максіма Багдановіча сустракаліся мы ў Гістарычна-літаратурным музеі Ялты. Быў суботні сонечны дзень. Мы згадалі: 110 гадоў прайшло з тае пары, як 18-гадовы паэт упершыню прыежджаў на лячэнне ў гэты прыморскі горад — летам 1909-га. Ён правёў тады шчаслівыя дні сярод равеснікаў на малочнай ферме ў пансіёне “Шалаш”.

Цяпер вуліца тая носіць імя Максіма Багдановіча. (А як называлася раней? Віталь Бартохаў па нашай просьбе ўдакладніў: Крымская. І патлумачыў, што музей па вуліцы Екацярынінскай, 8, у якім праходзіць сустрэчы беларусаў — гэта аддзел “Культура Ялты 19 — пачатак 20 веков”, які ўваходзіць у “Муниципальное казённое учреждение культуры «Ялтинский историко-литературный музей»”. Падаем назвы на мове арыгінала, каб нікому не блукаць па Ялце ў пошуках Багдановіцкіх мясцін. Цікава, што з Людмілай Івановай, загадчыцай аддзела, Віталь Бартохаў пазнаёміўся ў маі 1991-га. Тады ў Ялце праходзілі Дні беларускай культуры, прысвечаныя 100-му годку паэта: “У музеі ладзілася сустрэча з творчай дэлегацыяй на чале з намеснікам Міністра культуры Беларусі — на той час гэта быў Уладзімір Гілеп. Я экспромтам прывітаў гасцей на беларускай мове, прачытаў некалькі вершаў Максіма, у тым ліку й верш “Мне доўгае растанне з Вамі”. Вось так яна мяне й запомніла, менавіта

па гэтым вершы, і амаль 30 гадоў мы сябруем. Людміла Іванаўна заўсёды адкрывае нашы традыцыйныя сустрэчы, бывае з намі на могілках, дзе пахаваны Максім Багдановіч”. (Як здораво, што ёсць у вас такія добрыя сябры, спадар Віталь! — Рэд.)

Пра першае наведванне паэтам Ялты яшчэ вядома: там ён захапіўся дзяўчынай, перажыў першае пачуццё закаханасці. Крымскае сонца, водар сасновага бору ў часе прагулак у горы, купанне ў моры й цікавая суразмоўніца — усё тое пакінула добры след у душы юнака. Ён адчуваў сябе лепш, і быў шчаслівы. Потым у вершы-верлібры “Над морам” ён напіса: “...І я быў вясёлы і горды. І мне пачуцця волі хваля, налюнцушы, ўпалыя грудзі высока ў гару падымала, зрываючы з сэрца ўсю ціну...”

У час традыцыйнай беларускай сустрэчы

Але нядоўга працягваліся шчаслівыя хвіліны. Мы не ведаем імя дзяўчыны, з якой паэт перапісваўся потым, каму дасылаў пісьмы з Яраслаўля. Толькі два яго вершы (“Цемень” з надпісам “Ахвярую М. А. Кіціцынай” ды “Я, бальны, бесскрылаты паэт”) даюць падставы сцвярджаць пра высокія пачуцці паэта. Жыццё згаданай дзяўчыны таксама было нядоўгім.

“Вершы, вершы дарагія! Спарадзіў я вас, маленькіх, у час, калі мне падымала грудзі хваля пачуцця...” — эпіграфам сталі гэтыя словы Максіма для літаратурна-музычнай вечарыны, якую мы прысвяцілі інтымнай лірыцы паэта.
→ Стар. 8

ISSN 0439-3619

НАПЯРЭДАДНІ

Расійскія кніжнікі ў гасцях у Беларусі

У пярэдадзень XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выставы-кірмашу ў Міністэрстве інфармацыі Беларусі адбылася рабочая сустрэча з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Расійскай Федэрацыі ў Беларусі Дзмітрыем Мезенцавым

Размова ішла пра ўдзел расійскіх кнігавыдаўцоў, пісьменнікаў у прэстыжным кніжным свяце: **а пройдзе выстава з 5 па 9 лютага 2020 года.** Менавіта мінскі Кніжны форум фактычна адкрывае календар падобных творчых праектаў на постсавецкай прасторы.

Дзмітрый Мезенцаў згадаў багаты досвед расійскіх кніжных выстаў. У прыватнасці, спыніўся на Санкт-Пецярбургскім кніжным салоне, у якім па традыцыі штогод удзельнічаюць і беларускія выдаўцы. Размова ішла пра расійскіх пісьменнікаў, якія прыедуць

на своеасаблівае кніжнае свята ў Мінск. Ужо далі згоду правесці прэзентацыі, аўтограф-сесіі на выставачных пляцоўках па адрасе Мінск, Пераможаў, 14 Мікалай Далгаполаў, Саша Філіпенка, Яўгенія Пастэрнак, Андрэй Жвалеўскі, Мікалай Чаркашын, Валерый Казакоў, Максім Замшаў, Юрый Казлоў, Мікалай Іваноў, іншыя паэты, празаікі, літаратуразнаўцы. Такі пісьменніцкі дэсант падаецца зусім невыпадковым: бо Расія ж сёлета ўдзельнічае ў Мінскай кніжнай выставе-кірмашу ў якасці Краіны-Ганаровага гасця.

Беларусь і Расія — нібы дзве сястры

Асобнае месца ў праграме выставы займае Міжнародны сімпозіум літаратараў “Пісьменнік і час”, які пройдзе 6 лютага. Асноўны склад удзельнікаў сімпозіума — гасці з розных рэгіёнаў Расіі, паэты, празаікі, перакладчыкі, якія прадстаўляюць шматлікія нацыянальныя літаратурныя вялікія краіны. Варта заўважыць, што апошнім часам у Чувашыі, Чачэнскай Рэспубліцы, Кабардзіна-Балкарыі, Марый Эл, Татарстане, Удмурціі, Калмыкіі, Башкартастане, Дагестане было рэалізавана шмат праектаў па перакладзе твораў беларускай літаратуры на мовы іншых народаў. Выйшаў цэлы шэраг кніг, якія адкрываюць чытачам на іх родных мовах свет беларускіх класікаў, беларускіх сучасных літаратараў.

Удзел у сустрэчы з расійскім Амбасадарам прынялі Міністр інфармацыі Беларусі Аляксандр Карлюкевіч, намеснік Міністра Ігар Бузоўскі, начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Уладзімір Андреевіч.

Сяргей Шычко.
Фота Івана Ждановіча.

Расійскі пісьменнік А. Казінцаў (злева) і беларускі пісьменнік А. Бадак

ТЭРЫТОРЫЯ ДАБРЫНІ

Казкі пад Новы год

Для юных беларусаў Клайпеды з падтрымкай Амбасады Беларусі ў Літве ладзіліся вандроўкі ў Мінск, Брэст і Белавежскую пушчу

Пад Новы год здзейснілася даўняя мара юных артыстаў дзіцячага вакальнага ансамбля “Верасок” (ім кіруюць Валянціна Снігур ды Ірына Сімачова). 10-ы ўжо год пры Беларускай суполцы “Крыніца” Клайпеды развіваецца гурт. А ў вандроўку “верасоўцы” выбраліся — разам з бацькамі, актывістамі суполкі, салісткамі ансамбля “Купалінка” — дзякуючы падтрымцы Амбасады Беларусі ў Літве. Былі каникулы, чароўная Калядная пара: 25–27 снежня. Гасці з Клайпеды па запрашэнні мэра горада Анатоля Сівака пабывалі на Навагоднім дзіцячым прадстаўленні ў галоўным цырку краіны. Вельмі ўдзячны адміністрацыі горада за такі цудоўны падарунак! Дзеці практычна ўсе ўпершыню былі ў цырку, і захапленне іх — словамі не апісаць, станоўчых эмоцый мора. На вялікую арэну выходзілі акрабаты, паветраныя гімнасты, артысты, клоўны. І нават Баба Яга прылятала ў ступе. А прыгожых папугаў, велічных вярблюдаў хіба забудзе! Дзівоўная казка пра юную прынцэсу, якая смяцца развучылася, кранула ўсіх, маленькія чараўніцтвы назаўсёды запалі ў душы.

Дарослым з клайпедскай дэлегацыі ўвечары пабывалі ў Моладзевым тэатры эстрады на спектаклі “Карнавальная ноч”, а пасля прайшліся па святочных вуліцах Мінска. І песні напявалі,

дарагія сэрцу: бо душы спявалі. А мінчане з імі радасна віталіся, падпявалі. Цікавай была ў наступны дзень аўтобусная экскурсія па горадзе, пасля пабывалі ў Дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Экспазіцыі, грандыёзная архітэктура музея, экспанаты ў натуральную велічыню... Шмат розных уражанняў засталася: і ў старэйшых, і ў малодшых.

У апошні дзень у Мінску здарыўся такі сюрпрыз: выпаў снег! Узрадаваныя дзеці пабеглі на вуліцу гуляць у снежкі, потым з цудоўным настроем глядзелі святочны спектакль у Палацы Рэспублікі, дзе стаіць у навагоднюю пару Галоўная ёлка краіны. Пасля прадстаўлення ўсе падняліся на аглядную пляцоўку Нацыянальнай бібліятэкі: любаваліся Мінскам з вышыні, які падаваўся ўзрушаным гасцям заснежана-

най казкай. Такою, спадзяюся, і заста-лася Беларусь у сэрцах гасцей з Літвы.

Застаецца дадаць, што і 21–23 снежня актыў суполкі “Крыніца” на чале з Мікалаем Логвіным зладзіў экскурсію для клайпедчан у родную Беларусь. Запрасілі сяброў, проста цікаўных. Маршрут асвойвалі новы для сябе, скарыстаўшыся магчымасцю бяззавівага ўезду: наведалі Брэст і Белавежскую пушчу. Запомнілася ўсім цырымонія запальвання ліхтароў на галоўнай пешаходнай вуліцы Брэста, вандроўка па горадзе, наведванне Брэсцкай крэпасці-героя. І начлег ва ўтульным санаторыі “Надзея” ў прыгарадзе прыйшоўся даспадобы, і казначная вандроўка ў Белавежскую пушчу, сустрэча там з Дзедам Марозам і Снягуркай — таксама.

Юрый Лявонаў

У Мінск з Клайпеды прыехалі як дзеці, так і дарослыя

СА СТУЖКІ НАВІН

Разам на адной арбіце

Пра сумесныя беларуска-расійскія праекты ў касмічнай сферы гаварылі на сустрэчы 21 студзеня Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка і гендырэктар дзяржкарпарацыі “Роскосмос” Дзмітрый Рагозін. Разглядалася супраца і ў кантэксце нацыянальных касмічных праграм. “У вас праграма велізарная, і мы разглядаем удзел у ёй, і гэта не ўтойваем, — адзначыў Аляксандр Лукашэнка. — Шмат было задум, і многія рэалізаваны. Але мы робім не тое што першыя крокі ў космасе, а магчымыя крокі. Дарагая рэч, але развіццё космасу — адзін з прыярытэтаў у нас, бо гэта высокая тэхналогія”. У Беларусі, звярнуў увагу Прэзідэнт, стараюцца развіваць сферу высокіх тэхналогій па ўсіх кірунках: “Стаўка на развіццё высокіх тэхналогій у Беларусі — прыярытэт нумар адзін, паколькі мы не спешчаныя прыроднымі рэсурсамі. Беларусь заўсёды зарабляла за кошт мазгоў і рук людзей, іх кампетэнцый, кваліфікацыі. Космас — як лакмусавая паперка для таго, каб ацаніць магчымасці, здольнасці той ці іншай дзяржавы, народа”.

Аляксандр Лукашэнка і Дзмітрый Рагозін

Дзмітрый Рагозін ацэньвае супрацу ў касмічнай сферы як вельмі паспяховаю, адзначае цеснае ўзаемадзеянне з НАН Беларусі, прадпрыемствамі. Для асваення рынку касмічных паслуг, лічыць гасць, у беларускіх прадпрыемстваў ёсць велізарны патэнцыял у супрацы з расійскімі.

Пасля сустрэчы Аляксандр Лукашэнка ўжо на наступнай нарадзе казаў, што бакі дамовіліся развіваць кантакты ў касмічнай сферы: “Будаўніцтва атамнай станцыі, IT-парк, космас — гэта будучыня, гэта высокія тэхналогіі. Таму размова ішла пра развіццё сумесна з буйнейшай касмічнай дзяржавай кантактаў па ракетна-касмічным супрацоўніцтве. Нашы многія прадпрыемствы ўжо на тое арыентаваны. Нам вельмі важны не толькі расійскі рынак, але й кантакты ў навукова-прамысловай сферы”.

І ў той жа дзень стала вядома: новы расійска-беларускі спадарожнік плануюць запусціць у 2021 годзе. Пра тое на прэс-канферэнцыі паведаміў старшыня Прэзідыума НАН Беларусі Уладзімір Гусакоў. У асноўным на апараче будуць камплектнікі беларускай і расійскай вытворчасці. “Мы гатовыя да таго, каб ствараць спадарожнікі ў большай частцы на беларускіх камплектніках”, — адзначыў Уладзімір Гусакоў.

Дзве галоўныя сілы

Напярэдадні Дня беларускай навукі (штогод адзначаецца ў апошнюю нядзелю студзеня, сёлета — 26 студзеня). Прэзідэнт уручыў дыпламы дактароў навук і атэстаты прафесараў навуковым і навукова-педагагічным работнікам. У часе зацікаўленай размовы з імі Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў: навуковае галіна мае стратэгічнае значэнне для развіцця краіны. “Дзве галоўныя сілы забяспечваюць моц нашай дзяржавы (напэўна, любой, але нашай асабліва): інтэлект нацыі, а таксама жыватворная крыніца культурных традыцый, — адзначыў ён. — Ушаноўваючы ў Палацы Незалежнасці напярэдадні Дня беларускай навукі яе лепшых прадстаўнікоў, мы падкрэсліваем стратэгічнае значэнне для развіцця нашай краіны галіны”.

На думку Прэзідэнта, менавіта навука, сучасныя інавацыі змяняюць аблічча свету, адкрываюць гарызонты цывілізаванага развіцця трэцяга дзесяцігоддзя новага XXI стагоддзя: “Сёння як ніколі жыццёва важна ўвайсці ў замцавацца ў групе краін-распрацоўшчыкаў, вытворцаў высокатэхналагічнай і навукаёмкай прадукцыі. У нас ёсць усе падставы для паспяховага руху ў гэтым кірунку”.

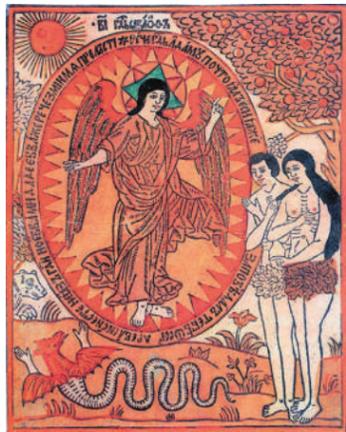
Падрыхтаваў Іван Ждановіч

СПАДЧЫНА

Высокая мова гравюр

Рэканструяваная “Біблія для народа” разьбяра-гравёра Васіля Кораня, выдадзеная ў Маскве напрыканцы XVI стагоддзя, цяпер ёсць і ў фондах Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры

Імя таленавітага земляка Васіля Кораня беларусы адкрылі для сябе параўнальна нядаўна. Вядома пра яго няшмат: што нарадзіўся каля 1640 года ў мястэчку Дуброўна Аршанскага павяту (цяпер Віцебская вобласць). У часе вайны Маскоўскай дзяржавы з Рэччу Паспалітай (1654–1667 гады) патрапіў у Расію. Якім чынам, у якім статусе — можна толькі здагадавацца: вайна ж была вельмі жорсткая. З 1671-га жыў у Мясчганскай вобласці ў Маскве. Там і раскрыўся талент беларуса як разьбяра-гравёра. У 1692–1696 гадах друкавалася яго Біблія ў малюнках.

Адна з гравюр майстра

Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры ў студзені зладзіў выставу “Біблія для народа 1692–1696 гг. Васіля Кораня”. Дэманстраваліся рэканструкцыі маскоўскага мастака-графіка, заснавальніка сучаснага лубка Віктара Пензіна. Некалькі расфарбаваных гравюр з подпісамі на сюжэты з Кнігі Быцця і Апакаліпсіса з тае кнігі, вырабленыя ў “Майстэрні народнай графікі” Віктара Пензіна, застануцца ў Беларусі назаўсёды. Віктар Пятровіч падараваў іх музею ў часе адкрыцця выставы. Нагадаў: рэканструяваная ім Біблія Васіля Кораня ёсць у музеях у Ватыкане, Мексіцы, Мадрыдзе, іншых гарадах і краінах. І што яна цяпер ёсць у фондах Музея літаратуры ў Мінску — падзея знакавая.

Нагадаем: адзіны часткова ацалелы арыгінал кнігі XVII стагоддзя захоўваецца цяпер у Расійскай нацыянальнай бібліятэцы ў Санкт-Пецярбурзе. Каштоўнасць ілюстраванай Бібліі Васіля Кораня ў тым, што яна стала першай кнігай з лубачных гісторый пра стварэнне свету, якія былі папулярныя ў Расіі ў канцы XVIII — XIX стагоддзя. Выданне вельмі падобнае на заходнія так званыя “Бібліі жабракоў”. Але тое не значыць, што кніга прызначалася для беднякоў: тэхналогія вырабу яе была складаная і шматзатратная.

Што з сябе ўяўляе арыгінальны асобнік кнігі? Біблія Кораня гравіраваная на дрэве, аддрукаваная на галандскай паперы з філігранямі: галава блазна і

герб Амстэрдама. Старонкі размаляваныя ад рукі ў канцы XVII ст. жоўтай, карычневай, вішневай, ліловай, чырвонай, зялёнай і чорнай фарбамі рознага тону, насычанасці колеру. Каларыт аркуша вызначаюць охра і карычневая фарба. Кантрастам да іх успыхваюць чырвоны, зялёны, чорны колеры. Біблія мае фарзац з паперы, адлітай на Яраслаўскай мануфактуры Савы Якаўлева ў 1764–1765 гады, з уладальніцкімі запісамі XVIII — XIX стагоддзяў. Пераплецена ў карычневую скуру з залатым цісненнем у першай чвэрці XIX стагоддзя. Біблія Кораня не мае ні тытульнага аркуша, ні выходных дадзеных.

Складаецца з 36 аркушаў-малюнкаў, з якіх 20 створаны паводле старазапаветнай кнігі “Быццё” і 16 — новазапаветнай кнігі “Апакаліпсіс”.

Кніга, прадстаўленая на выставе ў Мінску Віктарам Пензінам, адпавядае ўсім асаблівасцям арыгіналу. Навукоўцы спрачаюцца: якім накладам Васіль Корань мог выдаць сваю Біблію? Некаторыя гавораць пра 1000 асобнікаў, іншыя толькі пра некалькі, а ёсць і такія, хто сцвярджае: асобнік і быў адзіны. Адкрыла яго для навукі яшчэ ў 80-я гады мінулага стагоддзя філолаг, мастацтвазнаўца, музейны супрацоўнік, адзін з галоўных спецыялістаў у га-

ліне рускага народнага малюнка і рускай гравюры Антаніна Саковіч. (Мяркуючы па прозвішчы, у даследчыцы таксама беларускія родавыя карані? — Рэд.) Яна першай даведлася з маскоўскіх метрык пра беларускае паходжанне Васіля Кораня. Пра майстра, яго Біблію Антаніна Георгіеўна расказала ў кнізе “Народная гравіраваная кніга Васіля Кораня” (Масква, 1983). Дарэчы, і гэтая кніга была падаравана Музею літаратуры гасцямі ўрачыстай імпрэзы.

Антаніна Саковіч, маючы 96-гадовы ўзрост, не змагла прыехаць на адкрыццё выставы, але звярнулася да беларускай навуковай супольнасці ў відэазвароце ў часе круглага стала ў музеі. Казала: ужо і не спадзявалася, што майстэрства Васіля Кораня будзе прызнана і на яго Бацькаўшчыне. Даследчыца такому ходу падзей вельмі рада. У відэазвароце яна дала дазвол беларускім навукоўцам у сваіх даследаваннях выкарыстоўваць і яе кнігу. Парайла шукаць яшчэ адну Біблію Васіля Кораня — у Беларусі. Сама ж даследчыца шукала яе раней на поўначы Расіі, ды не знайшла.

На круглым stole ў той жа дзень у музеі выступілі з дакладамі пра Васіля Кораня, ягоную працу краязнаўцы, мастацтвазнаўцы, гісторыкі з Расіі ды Беларусі.

Ганна Лагун

Дырэктар музея Міхаіл Рыбакоў (злева) прымае ў падарунак гравюры ад Віктара Пензіна

БЕЛАРУСКІ МАЦЯРЫК

Калядоўшчыкі ў Неапалі

Раство, Новы год, Каляды... Зімовыя святы, традыцыйныя ў беларускіх гарадах і вёсках, шануюць і беларусы ў Неапалі

Пішу з затрымкай, бо за ўсімі клопатамі часу не было зусім. Раство, Новы год, Калядкі, нарэшце, адсвяткавалі. Зрабілі ўсё як мае быць — то можна й адпачыць.

Актывісты Асацыяцыі “Bellarus” у Неапалі зладзілі прыгожае свята для дзяцей 5-га студзеня. Така ў нас завядзёнка, і ўжо 9 гадоў запар. Чакаюць свята як дзеці, так і дарослыя! Ды й не зразумець, хто болей свята рады: ці то мы самі, акунаючыся Каляднай парой ў чароўную раку бесклапотнага дзяцінства, ці то дзеці, якім традыцыі продкаў перадаем. Дарэчы, ужо другі год гэтае дзівоснае свята, якое называем “Беларусь — дзецямі!”, фінансава падтрымлівае Міністэрства

за межных спраў Беларусі. Дзяцей на ім заўжды шмат, яны з нецярпеннем чакаюць і Дзеда Мароза з унучкай-Снягуркай ды падарункамі, і вясёлыя гульні, карагоды. А бачылі б вы, як бацькі свята рады!

Прадстаўнікі муніцыпалітэта Неапаля ў нас цікавіліся: ці будзем гэтым разам свята прыгожае дзецям ладзіць? А як жа! Будзем! Дык мэр горада спецыяльна да нас на свята накіраваў са сваімі пажаданнямі-вішаваннямі прэзідэнта муніцыпальнага Савета Аляксандра Фучыта. Усе падрабязнасці-чараўніцтва, якія мы ў Неапалі тварылі, апісваць не стану. Скажу толькі: свята, як заўсёды, на славу ўдалося!

Потым на Раство — па праваслаўным календары — мы ў сваім цэльным коле паядналися, павіншаваліся, пасмяяліся ад душы, за сталом пася-

Таццяна Пумпулева з Казой

дзелі ды родныя песні паспявалі. А потым яшчэ правялі беларускія Каляды ў Казерце, мікрараёне горада. Спадабаліся беларусы ўсім, нават падзяку нам там уручылі. То ж і мы рады: бо ўсё роўна як доўг свой продкам, караням нашым родным сплацілі. На душы так добра, так спакойна!.. Нельга забываць традыцыі, у якіх мы самі ўзгадаваныя, з якімі ўзраслі пад бацькоўскай апекай. Мы і ў школе нашай дзеткам патлумачылі, што за свята Каляды, і пакалядавалі трошкі з імі! Каму цікава — паглядзіце нашы Калядкі на старонцы Асацыяцыі “Bellarus” у Фэйсбуку. Шмат працы было, але й радасці ў душы — па-большала! Яшчэ раз пераканаліся: карані нашы нам сілу даюць, жыць дапамагаюць.

Таццяна Пумпулева, кіраўніца Асацыяцыі “Bellarus” у Неапалі

Вось такія ўсе яны прыгожыя, беларускі Неапаля. А Казу бачыце?

ЧЫТАЕМ!

Зазыяла “Кніжная зорка”

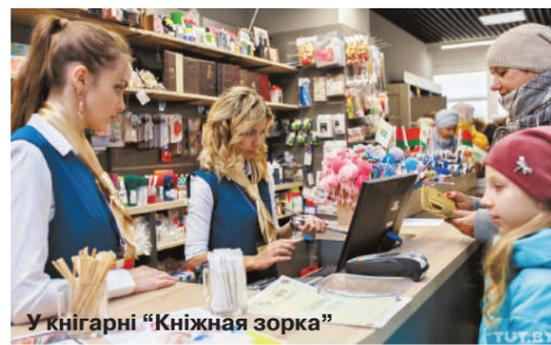
У новай кнігарні, што адчынілася ў Віцебску на пачатку лістапада, шмат гасцей было ў Калядную пару: для многіх добрая кніга — па-ранейшаму лепшы падарунак

Калі гавораць, што папяровыя кнігі сёння не чытаюць, то гэта, пэўна ж, не пра Віцебск. Бо інакчэй не адчынілася б новая кнігарня ў абласным цэнтры. Кнігі, брашуры — на любы густ: больш як 11 000 назваў іх адначасова размешчана ў прасторы “Кніжнай зоркі”. На прылаўках — і сувеніры, бланкеты, шыткі, вучнёўскія дзённікі ды іншая папяровая прадукцыя. На адкрыцці кнігарні, помніцца, былі людзі розных узростаў, сацыяльных слаёў, прыйшло шмат школьнікаў, маладых людзей. Усім кніга — добры сябар.

Была ўжо ў “Кніжнай зорцы” і першая прэзентацыя. Расказаць пра сваю кнігу завітаў у кнігарню вучоны, публіцыст, краязнаўца Аркадзь Русецкі. Ён пазнаёміў тых, хто сабраўся на імпрэзу, з сваёй працай, прысвечанай Казіміру Малевічу. Праанансаваў і новую кнігу, падрыхтаваную да друку: гэта будзе біяграфія Уладзіміра Караткевіча.

Віцебск — горад пісьменнікаў, краязнаўцаў. І, несумненна, яны здольныя захаваць да чытання сваіх землякоў, прывабіць іх увагу да добрых айчынных кніг. І, мажліва, пабольшае тады пакупнікоў у беларускай кнігі, вырастуць тыражы айчынных выданняў.

Кастусь Ладуцька

У кнігарні “Кніжная зорка”

НЕЛЬГА ЗАБЫЦЫ

Хто тых дзяцей суніме слёзы?

Былыя малалетнія вязні фашысцкіх канцлагаў з Беларусі просяць адгукнуцца супляменнікаў, якія ў 1940–41 гадах апынуліся на тэрыторыі Карэліі, Карэла-Фінскай ССР у якасці перасяленцаў, калі там асвойваліся землі, што адышлі да СССР пасля Фінскай вайны

У рэдакцыю звярнулася даўняя сяброўка газеты Галіна Змушко. Раней мы не раз пісалі пра патрыятычныя справы ўнікальнага хору “Судьбы” (спяваюць у ім былыя малалетнія вязні фашызму), створанага ў 2004 годзе як сумесны беларуска-германскі праект “Песні для справы міру”. Галіна Ігнатаўна кіруе хорам ад часу яго стварэння, да таго ж яна — старшыня Першамайскага раённага аддзялення Мінскага гараб’яднання былых малалетніх вязняў фашызму. Летась на пачатку года вельмі прыемна было нам даведацца, што калектыў стаў лаўрэатам спецыяльнай прэміі Прэзідэнта дзяржавы культуры і мастацтва “за значныя дасягненні ў справе захавання памяці пра Вялікую Айчынную вайну, патрыятычнае выхаванне моладзі, годнае прадстаўленне Рэспублікі Беларусь у ходзе правядзення акцыі “Не фашызму! Дзяцінства без вайны!”. А выступае хор не толькі ў Беларусі, але і ў гарадах Аўстрыі, Славакіі, Казахстана, Расіі, Фінляндыі, Швецыі, Эстоніі.

“Мы актыўна прыступілі да пошуку хоць нейкіх звестак пра перасяленцаў з Беларусі, якія ў 1940–41 гадах апынуліся на тэрыторыі Карэліі, Карэла-Фінскай ССР, калі там асвойваліся тая землі, што адышлі да СССР пасля Фінскай вайны, — паведаміла ў рэдакцыю Галіна Ігнатаўна. — Папрацавалі ўжо ў архіве Петразаводска. Звяртаемся праз розныя СМІ да грамадзян Беларусі ды іншых краін з просьбай аб дапамозе. Яна вельмі патрэбная, каб сабраць дакладную інфармацыю аб загінулых у фінскіх канцлагерах выхадцаў з Беларусі. Мы ўпэўнены, што ў Карэліі трэба паставіць помнік ахвярам нацыстаў, але для таго патрэбна папярэдне запойніць “белыя старонкі” ў карэльскай гісторыі тысяч беларусаў”.

Галіна Змушко праз газету просіць беларусаў замежжа, якія самі ці іх родныя, блізкія, знаёмыя прайшлі ў гады Другой сусветнай вайны праз фінскія канцлагеры, адгукнуцца. Паведамляе, што ініцыятыву па ўвекавечанні памяці загінулых падтрымліваюць Міністэрства

Хор “Судьбы” ў часе аднаго з выступленняў

замежных спраў Беларусі, Рэгіянальная грамадская арганізацыя “Нацыянальна-культурная аўтаномія беларусаў Карэліі”.

Нагадаем, што раней мы надрукавалі тэкст “Вайной абпалена дзяцінства” (ГР, 31.07.2014) пра ўдзел беларускай дэлегацыі ў святкаванні 70-годдзя вызвалення Рэспублікі Карэлія ад фашыстаў. Аўтар тэкста — Мікалай Дзенісевіч, кандыдат медыцынскіх навук, старшыня Савета былых малалетніх вязняў фінскіх канцлагаў, якія жывуць у Беларусі. Гэта — родны брат Галіны Ігнатаўны. Яго ўжо няма на гэтым свеце. Аднак і ў фондах Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі, падказвае інтэрнэт, засталася кніга беларуса Мікалая Ігнатавіча Дзенісевіча “Фінский капкан: Воспоминания и размышления бывшего малолетнего узника финского концлагеря”. У кнізе 264 старонкі, яна выйшла ў Мінску ў 2011 годзе.

Для чытачоў нашай газеты ў згаданай публікацыі пададзена была інфармацыя: “Але як аказаліся беларусы ў перадваеннай Карэліі? Былі масавыя перасяленні ў 1940–41 гадах сялянскіх сем’яў з БССР у Карэла-Фінскую ССР: для ўмацавання сельскай гаспадаркі. З 12 тысяч запланаваных да перасялення сем’яў да пачатку вайны паспела перасяліцца 5250. Прычым тых перасяленцаў чакаў трагічны лёс. Мужчыны амаль усіх забралі ў войска. Засталіся жанчыны, дзеці, прычым у незнаёмых месцах, дзе была чужая мова... Што рабіць, куды

хавацца ад ворага, куды бегчы? У паніцы людзі, пакідаўшы ўсю сваю прывезеную з Бацькаўшчыны маёмасць, у тым ліку і жывёлу, кінуліся ў напрамку да рэчкі Свір. Рухаліся рознымі шляхамі, ды не ведалі, што ўцёкі марныя: многія сустрэліся потым ужо за калючым дротам канцлагаў. Гінулі тысячамі! З суайчыннікаў, што вярнуліся потым у Беларусь жывымі, мы адшукалі толькі 78 чалавек. Адна сям’я знайшлася ў Петразаводску, а які лёс напатакаў астатніх перасяленцаў-беларусаў 1940–41 гадоў — невядома”.

Хто, калі, як суніме слёзы тых беларускіх дзяцей, што так і засталіся ў карэльскай зямлі назаўсёды? А тых, хто выжылі, ніколі не забудуць, праз якое пекла прайшлі. Свае ўспаміны пра тое, што перажыў у канцлагеры, пакінуў Мікалай Дзенісевіч. Імі дзеліцца на сустрэчах з моладдзю і ягоная сястра, іншыя былыя малалетнія вязні.

Сэрцам адгукнулася з Петразаводска на дасланы з рэдакцыі зварот Наталля Прушынская, дачка вядомага пісьменніка Андрэя Мрыя. Наталля Андрэўна, як і яе муж, Усевалад Усева-

ладавіч Прушынскі — абодва карэльскія беларусы. Яны гатовы падключыцца да пошукаў звестак пра супляменнікаў-перасяленцаў, якія ў 1940–41 гадах апынуліся на тэрыторыі Карэліі.

Каб не паўтарылася трагедыя — будзем памятаць: разбуральная ідэалогія нацызму і ў нашым часе, на жаль, запаўзае ў некаторыя гарачыя, неразважлівыя галовы і такім чынам знаходзіць сваіх адэптаў, паслядоўнікаў. Беларусь, мы тое памятаем, велізарную цану заплаціла, каб вызваліцца ад нямецкіх нацыстаў. Многія ведаюць: у Беларусі ў гады вайны было спалена больш за 9000 вёсак, прычым сотні знішчаліся разам з мірнымі жыхарамі, груднымі дзецьмі, старымі людзьмі. Не маючы куды вярнуцца з франтоў, эвакуацыі, тысячы ацалелых беларусаў рассяліліся пасля вайны па свеце. Такая ж доля, пэўна, чакала і тых беларусаў, хто выжыў у фінскіх канцлагерах. І таму ёсць надзея, што сляды многіх з тых, хто ацалеў у “фінскім капкане” — яшчэ знойдуцца. І памяць загінулых — ушануецца, у тым ліку і помнікам.

Іван Ждановіч

УШАНУЕМ РАЗАМ ІХ СВЕТЛУЮ ПАМЯЦЬ!

Зварот да беларусаў замежжа па ўсім свеце

Паважаныя суайчыннікі! Напярэдадні 75-годдзя Вялікай Перамогі да вас звяртаюцца былыя малалетнія вязні фашысцкіх канцлагаў, якія апынуліся на тэрыторыі Карэліі ў 1940–41 гадах. Нашы бацькі перасяляліся з Беларусі туды, каб асвойваць землі, якія адышлі да СССР пасля Фінскай вайны: там утварылася Карэла-Фінская ССР. Разам з бацькамі ехалі ў Карэлію і мы, іх дзеці.

Мы хочам, пакуль яшчэ трымаемся на гэтай зямлі, ушанаваць памяць выхадцаў з Беларусі, якія загінулі ў фінскіх канцэнтрацыйных лагерах у 1941–1944 гадах. На вялікі жаль, многія і не чулі пра тых канцлагеры, а яны ж былі! Пакуль жывыя, мы пра тое сведчым. І стварылі пошукавую групу з ліку ўдзельнікаў і валанцёраў патрыятычнага калектыву — хору былых малалетніх вязняў фашызму “Судьбы”. Група прыступіла да працы і дзякуючы Рэспубліканскаму фонду Міру на чале з яго старшыняй Максімам Уладзіміравічам Місько правяла пошукі ў Петразаводску: у Нацыянальным архіве Рэспублікі Карэлія. Аднак знойдзеных матэрыялаў пакуль недастаткова, каб падрыхтаваць дакладныя спісы тых беларусаў, хто сапраўды загінуў у фінскіх канцлагерах. Мы ўстанавілі прозвішчы толькі 53 чалавек — з тых 5250 шматдзетных сем’яў, якія перасяліліся да 1941 года на пастаяннае месца жыхарства ў Карэлію. Тысячы людзей не маглі проста так растварыцца, знікнуць бяследна. Памятаць пра ўсіх паімённа — ці ж не пра гэта мы гаворым многія гады! Давайце будзем дзейнічаць, вяртаць ахвяраў фашызму з небыцця.

Просім усіх, хто ведае, чуў хоць што-небудзь пра лёсы перасяленцаў 1940–41 гадоў з Беларусі ў Карэлію, адгукнуцца. Нам цікавыя любыя звесткі: аб складзе сям’і перасяленцаў, месцы іх даваеннага жыцця ў Беларусі і кароткатэрміновага жыхарства ў Карэліі, нумар ці назва лагера, у якім ім давялося быць у вайну, сведчанні пра гібель там людзей. Гэтую ды іншую інфармацыю можна даслаць на адрас: Мінск, завулак Кузьмы Чорнага, 5, каб.107. Беларусь, паштовы індэкс 220012. Такі ж адрас будынка і ў Адміністрацыі Першамайскага раёна г. Мінска. З намі таксама можна выйсці на кантакт па электроннай пошце: robmuf@tut.by. Інфармацыю можна паведаміць і па тэлефонах: 8-044-736-09-46; 8-029-325-60-85.

Група “Пошук”. Галіна Ігнатаўна Змушко, тэл. 8-029-259-38-40

РАКУРС

Васілій Цёркін з беларускім каларытам

У Санкт-Пецярбурзе ладзілася цікавая выстава, прысвечаная знакамітай паэме Аляксандра Твардоўскага “Васілій Цёркін”

Выстава была прадстаўлена ў часе працы сумеснай калегіі міністэрстваў абароны Беларусі ды Расіі. А зладзіў яе наш зямляк — ураджэнец Бабруйска, палкоўнік Сяргей Мартынкевіч, галоўны рэдактар ваеннай газеты Заходняй ваеннай акругі “На страже Родины” (Санкт-Пецярбург). (Пра Сяргея Антонавіча хараха пісаў з Піцера наш зям-

ляк Васіль Шалак у тэксце “Тысячы ніцяў, якія не парваць”. — ГР, 27.02.2019. — Рэд.). Ён і паказваў кіраўнікам ведамстваў, усім удзельнікам калегіі ўнікальныя матэрыялы.

Вытокі легендарнага мастацкага вобраза даследчыкі знайшлі на старонках газеты “На страже Родины” ваеннага часу, якую цяпер і рэдагуе палкоўнік С. Мартынкевіч. Менавіта з тым выданнем звязаны і вобраз Васілія Цёркіна, і творчы лёс Аляксандра Твардоўскага як ваеннага карэспандэнта. А ў 1942–1945 га-

дах вялікі рускі паэт служыў у “Красноармейской правде”, газеце Заходняга, а пасля 3-га Беларускага фронту, удзельнічаў у вызваленні Мінска, Беларусі. На старонках франтавой газеты (цяпер яе правапераемніцай з’яўляецца “Белорусская военная газета. Во славу Родины”, якая выходзіць у Мінску: як газета Мінабароны Беларусі) і друкаваліся заключныя раздзелы паэмы пра самага славутага ў свеце байца Васілія Цёркіна.

Сярод матэрыялаў выставы былі рарытэты, надзвычай ціка-

выя для спасціжэння гісторыі рускай літаратуры ў Беларусі, беларуска-расійскіх літаратурных сувязяў. Нагадаем, што Аляксандр Твардоўскі ва ўсе гады свайго жыцця быў добрым сябрам беларускіх пісьменнікаў, беларускай літаратуры. (Пра беларускія родавыя карані Аляксандра Трыфанавіча таксама ёсць цікавыя звесткі — збіраемся пра тое расказаць. — Рэд.) Дык чаму б не стварыць выданне кштал-

ту зборніка: “Аляксандр Твардоўскі і яго «Васілій Цёркін» у расійскім і беларускім фантэзі друкі”? Не сумненна, кніга магла б стаць годным падарункам да 75-годдзя Вялікай Перамогі, падзеі, якую мы ў хуткім часе ўрачыста будзем адзначаць.

Мікола Берлеж

Зямля і памяць

У крыпце гэтага Храма будуць зберагацца капсулы з зямлёй

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

У крыпце Храма-помніка будуць размешчаны капсулы з зямлёй, сабраныя па жаданні жыхароў як Беларусі, так і замежных краін”.

У цэнтры мне расказалі, што акцыю падтрымліваюць і замежныя грамадзяне. Напрыклад, Амбуладар Малдовы ў Беларусі Віктар Сарачан ініцыяваў забор зямлі з пахаванняў савецкіх воінаў у Малдове. Ён збіраецца перадаць тэя капсулы з зямлёй з Малдовы ў крыпту Храма-помніка ў гонар Усіх Святых у Беларусі. Да таго ж і зямля з месцаў пахаванняў воінаў-малдаван, якія загінулі на тэрыторыі Беларусі, спадар Амбуладар плануе адвезці ў адпаведныя арганізацыі ў Малдове.

Амбуладар Балгарыі ў Беларусі таксама выказала намер паўдзельнічаць у акцыі. Там ужо склалі спіс месцаў най-

больш масавых пахаванняў вайскоўцаў у Балгарыі — адкуль і рэкамендуецца балгарскія дыпламаты сабраць зямлю для ўвечавання памяці загінулых.

Ёсць суполкі беларусаў за мяжой, што таксама жадаюць паўдзельнічаць у акцыі “У славу агульнай Перамогі!”. Сярод іх — Беларуская абшчына “Мара” з Ліепай (Латвія). (Прыемная навіна! Пасля публікацыі артыкула “Малодшы сын Анастасіі Купрыянавай (ГР, 26.11.2019) мы парэкамендавалі аўтарцы Анжэ-ле Фаміной расказаць пра акцыю сябрам па суполцы, паўдзельнічаць у ёй. Падказалі, дзе атрымаць кансультацыі. Рады будзем пачуць весткі па далейшым ходзе акцыі з Ліепай. — Рэд.)

Не застаўся ў баку і савет Аб’яднання беларускіх грамадскіх арганізацый Літвы. Каардынуе дзеі, спалучаныя з забарам зямлі з пахаванняў воінаў у Літ-

ве, кіраўнік аб’яднання Мікалай Логвін. Ён ужо не раз прыязджаў у Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур, наведваўся ў Храм-помнік у гонар Усіх Святых. Яго ўразіла крыпта, дзе ўвечавецца памяць абаронцаў нашай Айчыны.

У Расіі акцыю “У славу агульнай Перамогі!” дамовіліся сумесна правесці актывісты Беларускага рэспубліканскага саюза моладзі ды Расійскага саюза моладзі. У іх на руках ёсць Спіс ваіскіх пахаванняў у гарадах-героях, складзены ў Міністэрстве культуры Беларусі. Ва Украіне — пад Кіевам і ў Чарнігаўскай вобласці — акцыю праводзіць Міжнародны педагогічны клуб. Дарэчы, яго сябры ў маі 2018-га ўдзельнічалі ў IV Міжнародным моладзевым форуме “Моладзь Еўропы — за Мір!”, на які прыязджалі малдавыя людзі з Расіі, Беларусі, Украіны, Італіі, Венгрыі, Латвіі ды Узбекістана.

Некаторыя валанцёры П Еўрапейскіх гульніў (якія, нагадаем, прайшлі ў Мінску летам 2019-га) пасля спаборніцтваў заняліся забарам зямлі з месцаў пахаванняў воінаў у Валожынскім раёне Беларусі. Цяпер жа яны вырашылі правесці акцыю “У славу агульнай Перамогі!” у Польшы, паблізу Беластока — бо капсулы з зямлёй з Варшавы, нагадаем, ужо ёсць у крыпце.

Плануецца, што добраахвотнікі ў бліжэйшы час возьмуць таксама зямлю на ваенных могілках у Румыніі, Балгарыі, Харватыі, Латвіі, Малдове, Украіне, у гарадах-героях былых савецкіх рэспублік. Ёсць дамоўленасці наконт таго, што акцыя “У славу агульнай Перамогі!” за мяжой праводзіцца пры падтрымцы міністэрстваў замежных спраў тых краін.

Дзякуючы ініцыятыве грамадскасці за межамі Беларусі ў крыпту Храма-помніка ў гонар Усіх Святых нядаўна перададзена зямля з Мемарыяльных Антакальнскіх могілак у Вільнюсе (Літва), Мемарыяльнага комплексу “Вызваліцелям Бялграда” (Сербія), з магіл савецкіх воінаў-вызваліцеляў у Кіркінэсе (Нарвегія).

У Беларускім культурным цэнтры духоўнага адраджэння цяпер велімі шмат арганізацыйнай працы. Чакаецца, што самым насычаным на падзеі ў плыні міжнароднай акцыі “У славу агульнай Перамогі!” стане красавік. Бо якраз у пару, калі абуджаецца прырода, зямлю з месцаў пахаванняў воінаў як у Беларусі, так і за яе межамі пачнуць мэтанакіравана перадаваць у крыпту Храма-помніка. Урачыстыя цырымоніі па закладцы капсул з зямлёй, якія прывязуць з-за мяжы, і тых, што даставяць з розных раёнаў Беларусі, будуць

праходзіць паасобку — але як мага бліжэй да 9 мая 2020 года.

Як патлумачыў Аляксандр Госцеў, пра свой намер паўдзельнічаць у акцыі беларусы замежжа могуць і цяпер паведаміць напрамую ў Беларускі культурны цэнтр духоўнага адраджэння. І яго спецыялісты падкажуць, як далей дзейнічаць, пры неабходнасці дапамогуць устанавіць кантакт з дыпрадстаўніцтвамі ці Міністэрствам замежных спраў Беларусі.

Пра тое, як праходзіць усе тры этапы акцыі, якія ёсць рэкамендацыі для забору зямлі на мемарыяльных могілках — можна прачытаць на сайце цэнтры ў інтэрнэце: <http://www.zdv.by/memopriatia/mezhdunarodnaya-akciya-vo-slavu-obshchey-robedy>. Забор зямлі, як правіла, суправаджаецца ўрачыстымі імпрэзамі. Пры тым арганізатары акцыі на месцах самі рыхтуюць гістарычную даведку, збіраюць звесткі пра ваенныя падзеі 1941–45 гадоў у іх мясцовасці, пра ўнёсак землякоў у Вялікую Перамогу. Трэба яшчэ дазнацца пра колькасць загінулых, скласці спіс з іх імёнамі, калі яны вядомыя, сфатаграфіраваць помнік і цырымонію забору зямлі. Уся тая ды іншая цікавая інфармацыя спатрэбіцца для музея: ён ужо ствараецца пры Храме-помніку ў гонар Усіх Святых.

Ганна Лагун

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Вяртанне з палону невядомасці

Родным рускага салдата Антона Аўдушчанкі, пра якога ў родзе не было ніякіх вестак з часу яго адпраўкі на фронт у 1941-м, удалося знайсці ягонае месца пахавання: у Светлагорскім раёне Беларусі

Шмат часу прайшло з пераможнага мая: сёлета будзе 75 гадоў, як народ-пераможца жыве ў міры. Але ж не могуць супакоіцца людзі, якія ў пару ваеннага ліхалецця атрымалі паведамленні з фронту пра роднага чалавека: прапаў без вестак. Ёсць надзея, што можа знойдзецца. Можа хоць які слядочак архіўны, ці згадка баявых канкрэтнае, дапаможа вярнуць салдата з палону невядомасці. Нашчадкі, унукі ды праўнукі салдатаў Вялікай Айчыннай, выкарыстоўваючы электронныя базы дадзеных, цяпер вядуць пошукі, збіраюць звесткі па крупінках, робяць запыты ў архівы.

І наша беларускае зямляцтва ў Бранску ў такой пошукавай працы задзейнічана. Калі ёсць падставы меркаваць, што загінуў савецкі салдат на тэрыторыі Беларусі, то нярэдка й да нас звяртаюцца людзі па дапамогу. Вось і Ала Аляксееўна Мармазінская, дырэктар Нецінскай школы імя Юрыя Леўкіна (гэта Бранскі раён) даўно шукала месца гібелі й пахавання свайго дзеда. Ён, Антон Архіпавіч Аўдушчан-

ка, 1913 года нараджэння, родам быў з Трубчэўскага раёна. Прызвалі яго ў Чырвоную армію ды адправілі на фронт у 41-м. Пакінуў салдат дома жонку Праскоўю Рыгораўну, сыноў Аляксея, Аркадзя й дачку Ганну. З тых часоў ніякіх вестак пра яго ў родных і не было: ну як прапаў чалавек. Вядома ж, на вайне ўсялякае здаралася. І хоць унучка прадпрымала спробы адшукаць дзедавы сляды, але ўсё — безвынікова.

І вось пашанцавала сыну Ганны, дачкі салдата: ён адшукаў першыя звесткі пра гібель дзядулі менавіта ў Беларусі. А дзе канкрэтна? З просьбай дапамагчы ўстанавіць месца гібелі, удакладніць месца пахавання дзядулі Ала Аляксееўна звярнулася ў беларускае зямляцтва. Мы, ужо маючы пэўны досвед падобных пошукаў, зрабілі запыты. Як аказалася, “рядовой А.А. Авдущенко 139 сп 41 сд 63 А Бел Фронта погиб 10 февраля 1944 года на южной окраине леса у деревни Петровичи Паричского района Полесской области Белорусской ССР”. Такім быў запіс ваеннага часу, знойдзены ў архівах. Мы ўстанавілі: цяпер вёска Петровічы — на тэрыторыі Светлагорскага раёна Гомельскай вобласці. Даведаліся таксама, што ў 1956-м парэшткі салдата былі перапахаваныя ў брацкай магіле ў вёсцы Чэрнін. І яшчэ такая вестка прыйшла з далёкага мінулага: 4 студзеня 1944 года, незадоўга да гібелі, “рядовой Авдую-

щенко А.А. приказом № 47/н 41-й стрелковой дивизии 63-й Армии Белорусского фронта от имени Президиума Верховного Совета Союза ССР награжден Орденом Красной Звезды”. Фармулёўка такая: “...за образцовое выполнение боевых заданий командования на фронте в борьбе с немецкими захватчиками и проявленные при этом доблесть и мужество”.

Мы зрабілі запыт у Светлагорскі райвыканкам. Адказваючы на яго, беларусы даслалі на адрас зямляцтва фатаграфіі брацкай магілы з помнікам загінулым воінам і, самае галоўнае, — фотаздымак мемарыяльнай пліты, на якой значыцца пахаваным рады Аўдушчанка А.А. Яшчэ былі прыкладзены й кантакты старшыні Мікалаеўскага сельвыканкама Міхаіла Іванавіча Караля, які выказаў гатоўнасць прыняць сваякоў салдата, калі яны прыедуць, каб наведваць

Брацкія могілкі ў вёсцы Чэрнін. Светлагорскі раён Гомельшчыны.

брацкую магілу. Я бачыў, як слёзы наварнуліся на вачах Алы Аляксееўны, калі яна знаёмілася з гэтай інфармацыяй. Тут жа расказала ўсім сваякам: ёсць куды паехаць, пакланіцца, ускласці кветкі. Родзічы салдата плануць усе разам паехаць на Гомельшчыну ды ўшанаваць памяць блізкага чалавека, пра лёс якога нічога не было вядома 78 гадоў. Ала Аляксееўна выказала вялікую падзяку беларускаму зямляцтву, якое паспрыяла ў пошуках

слядоў дзядулі-байца, які загінуў за вызваленне Беларусі.

Мы ж казалі: беларусы ўдзячныя ўсім героям, якія вызвалялі нашу родную зямлю. Тое бачна, дарэчы, і па дагледжанай брацкай магіле, дзе пахаваныя байцы розных нацыянальнасцяў, якія вызвалялі Беларусь. Вось так і мацуецца дружба брацкіх народаў.

Мікалай Голасаў, старшыня праўлення Беларускага зямляцтва на Браншчыне

Ад рэдакцыі. У інтэрнэт-архіве ГР мы знайшлі публікацыю Мікалая Голасавы “Памяць стучае ў сэрцы” (ГР, 27.10.2016) з яркавым падзагалоўкам: “Беларускае зямляцтва на Браншчыне, якое адзначае 10-гадовы юбілей, дапамагае тым, хто шукае сляды прапалых без вестак і загінулых родзічаў-удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны”. Тады Мікалай Іванавіч з ягонымі паплечнікамі па беларускай суполцы змаглі дапамагчы знайсці весткі пра родных людзей мінчаніну, выкладчыку БДУ, былому консулу Беларусі ў Францыі Валерыю Рыдкому, а таксама жыхару Бранска, палкоўніку запasu Паўлу Чупрыгіну.

Надзвычай добрую справу робіце, шанюныя беларусы Бранска! Спадзяемся, і з ушанаваннем памяці герояў вайны ў вёсцы Хамінцы Лоеўскага раёна Гомельшчыны (родам адкуль Мікалай Голасаў) таксама ўсё атрымаецца.

Што да пахавання савецкіх воінаў у вёсцы Петровічы, то ў брацкіх магілах там пахавана больш за 1000 чалавек — з самых розных куткоў Савецкага Саюза. Падрабязныя спісы ёсць на даведчанна-інфармацыйным партале гарадскога пасёлка Парычы: http://www.parichi.by/requiem_regions/113/173/.

Каб заўжды гарэў Агонь

Рэпрэнтныя выданні, якія ўвайшлі ў каштоўны Санкт-Пецярбургскі праект “Белорусская библиотека”, дапамагаюць паглыбіцца ў беларускую даўніну, лепш разумець традыцыі продкаў

Абрад падтрымання ў храмах, на язычніцкіх капішчах нязгаснага свяшчэннага Агню спрадвеку існаваў у многіх культурах. Асаблівы гонар — быць ягонымі захавальнікамі — звычайна выпадаў толькі абраным. У даўніх традыцыях, што жылі на тэрыторыі старажытнай Літвы (тыя тэрыторыі, пэўны час і з каралеўскім горадам Наваградкам на чале, уваходзілі раней у склад Вялікага Княства Літоўскага, цяпер яны часткова — на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. — Рэд.), агонь-Зьніч зберагалі жрыцывайдэлоткі — дзяўчаты з вышэйшых саслоўяў, якія прынялі зарок бяшлюбнасці. За парушэнне зарок было вызначана вельмі строгае пакаранне: тую, што правінілася, вешалі голай на высокім дрэве, закопвалі жыўцом у зямлю ці, здаралася й такое, зашывалі ў скураны мех з камянямі, коткай, сабакам і змяёй ды везлі да Нёмана на дзвюх чорных каровах — і там апускалі мех у ваду.

Яркія карціны жыцця продкаў сёння ўспрымаюцца намі неадназначна, ды ўсё ж яны дапамагаюць спасцігнуць асаблівасці нацыянальнага менталітэту. Нямецкія хронікі, рускія летапісы, першыя сачыненні палякаў, замалёўкі падарожнікаў і амбасадараў — вось тыя рэдкія крыніцы, з якіх мы хоць нешта даведваемся пра даўнейшую гісторыю Беларусі. Вельмі цікава чытаць старажытныя апісанні мясцовых звычаяў прадстаўнікамі тых народнасцяў, з якімі побач даводзілася жыць продкам цяперашніх беларусаў.

Выдадзеныя часта больш за стагоддзе таму, многія гістарычныя працы, прысвечаныя падзеям даўняе пары (калі не распачаў яшчэ сваю падзвіжніцкую друкарскую дзейнасць — першым на ўсходнеславянскіх землях — знакаміты палачанін Францыск Скарына), сталі сёння бібліяграфічнай

Царква Святога Мікалая ў Вільні. Акварэль мастака Івана Трутнева. Літаграфія з выдання П. М. Бацюшкава (1870). І сучасны выгляд храма.

лу аб’ектыўных прычын былі падрыхтаваны расійскімі навукоўцамі. Сёння ж тыя каштоўныя набыткі захоўваюцца ў навуковых фондах за межамі Беларусі — краіны, якой былі прысвечаны.

Каб зрабіць даступнымі ўнікальныя выданні, у Санкт-Пецярбурзе быў падрыхтаваны адзіны ў сваім родзе збор рэпрэнтаў рарытэтных кніг (больш за 60 тамоў) па гісторыі, культуры Беларусі, якія выйшлі ў XVIII — пачатку XX стагоддзя. Такі праект пад назвай “Белорусская библиотека” рэалізавала выдавецтва “Альфарет”, якое спецыялізуецца на выпуску факсімільных кніг.

Комплекснае вывучэнне беларускіх зямель пачалося ў XIX стагоддзі. У 1830-я гады ваеннае ведамства Расійскай імперыі выдала дзве шматтомныя серыі даследаванняў: “Военно-статистическое обозрение Российской империи” ды “Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального

звесткі з тых даведнікаў былі ў свой час неацэнныя і для ваенных, і для гандлёвых людзей: “В г. Полоцке паром на канате, поднимающий тяжести до 500 пудов и более, длина его 8 и ширина 4 сажени, на переезде потребно 15 минут”. Вычарпальная, пагадзіцеся, тэхнічная характарыстыка сродка перасоўвання!

Неацэннымі гістарыяграфічнымі крыніцамі па гэты дзень застаюцца шматомныя працы археаграфічных камісій ды карпатліва сабраныя этнаграфічныя замалёўкі: песні, казкі, прыказкі, дзіцячыя гульні, выдатныя рэцэпты народнай медыцыны.

Адно з найяркіх выданняў калекцыі, “Памятники русской старины в западных губерниях”, выходзілі пад кіраўніцтвам Пампея Мікалаевіча Бацюшкава — вядомага гісторыка й этнографа. Першыя чатыры выпускі расказвалі пра Вальню, наступныя два — пра Вільню, астатнія — пра Холмскую Русь. Раскошныя альбомы ўтрымлівалі чорна-белыя й каляровыя карты мясцовасці, віды праваслаўных сабораў і храмаў, літаграфіі з выявай старажытных разбураных цэркваў ды гісторыі аднаўлення іх, здымкі праваслаўных святынь і малючкі артэфактаў старажытнасці. “Памятники...” грунтоўна па пісьмовых і народных паданнях, у іх апісаны таксама й рэшткі твораў старажытнага дойлідства, пісьменства.

Ужо сучаснікі па вартасці ацанілі значнасць таго праекта. Калі ж у 1875 годзе гаворка зайшла пра спыненне выдання на шостым выпуску (як звычайна, не хапала сродкаў...), то ў прэсе з’явіліся шматлікія водгукі за прадаўжэнне выдання. Так, “Санкт-Петербургские ведомости” паведамлялі пра гэтае выданне, што яно “без сомнения, одно из замечательнейших русских археологических изданий. Оно ведется вполне сообразно с научными требованиями, а по художественному выполнению

может считаться наравне с лучшими французскими и английскими изданиями в этом роде”. Усяго ж выйшла восем выпускаў, прычым яны ўпершыню былі перавыдадзеныя ў плыні праекта “Белорусская библиотека”.

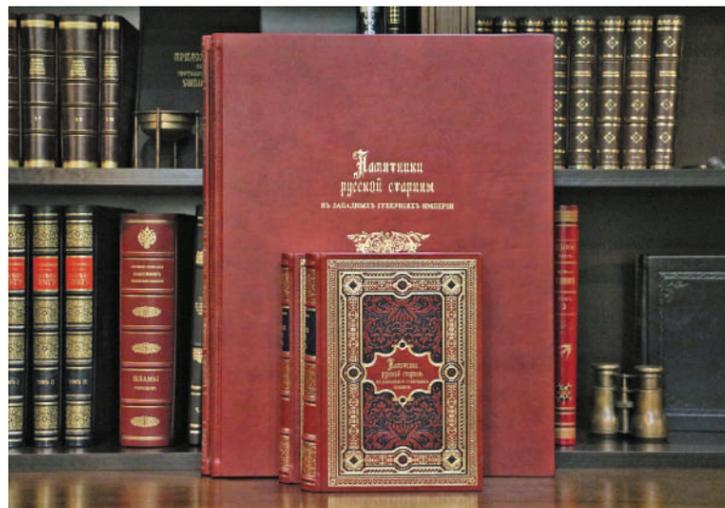

Унікальныя карты ў выданнях — у такую велічыню

Час бязлітасны да папярочнай спадчыны. Далёка не ўсе выданні дайшлі да нас у першапачатковым выглядзе, і нават папера ў іх падабраная на ўзор той, старадаўняй.

Ва ўсе часы захаванне памяці пра мінулае, беражлівае стаўленне да традыцый былі прыярытэтнымі кірункамі дзейнасці ва ўмацаванні нацыянальнага духу, Агню нацыі. У немалой ступені таму паспрыяе й другое нараджэнне гістарычных помнікаў пра шматвекавую гісторыю Беларусі.

Надзея Паршукова, супрацоўніца выдавецтва “Альфарет”, кандыдат філалагічных навук, г. Санкт-Пецярбург

Рэпрэнтныя выданні 1869–1885 гадоў П. М. Бацюшкава “Памятники русской старины в западных губерниях” ў 2-х кнігах і ў 2-х альбомах

рэдкасцю. Багаты этнаграфічны матэрыял, звесткі пра археалагічныя знаходкі, геаграфічныя атласы й карты, зборнікі па гісторыі, культуры Беларусі ў сі-

штаба”. Некалькі тамоў гэтых серый былі прысвечаны Мінскай, Гродзенскай, Віцебскай, Магілёўскай губерням. Пры тагачасных сродках сувязі

Ад рэдакцыі. Нататкі, дасланыя з Санкт-Пецярбурга, мы падаем напярэдадні XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выставы-кірмашу, якая **пройдзе ў сталіцы Беларусі з 5 па 9 лютага**. Спадзяемся, што ў наведнікаў Кніжнага свята будзе магчымасць патрымаць у руках, пагартыць рарытэты, унікальныя выданні, пра якія расказвае паважаны аўтар. Бо Расія на выставе — Краіна-Ганаровы госць.

Наваельня і блізкія адрасы

Наваельня — гэта сёння гарадскі пасёлак у Дзятлаўскім раёне Гродзеншчыны, пры зліцці рэчак Моўчадзь і Ятранка. Інтэрнэт падказвае: паселішча — за 13 кіламетраў да ўсходу ад Дзятлава. Многім, хто ездзіць паяздамі па лініі Баранавічы — Ліда, вядомая й чыгуначная станцыя Наваельня. Вось у тыя мясціны й заглянем, вандруючы па літаратурных адрасах Мірскіх ваколіц.

У санаторыі “Радон”, што прымае гасцей з усяго свету на Дзятлаўшчыне, зусім выпадкова сустрэліся мы з вядомай рускай паэтэсай, празаікам, публіцысткай, перакладчыцай Лідзіяй Грыгор’евай. Прыехала ж яна ў “Радон”, каб падлячыцца, з Лондана, дзе жыве ўжо болей чвэрці стагоддзя. Было ў нас трохі вольнага часу, і пісьменніца запытала: што можна паглядзець з літаратурных, цікавых для яе адрасоў у блізкіх ваколіцах. Тым болей, што збіралася госця праводзіць свой творчы вечар у Мінску. І, відаць, хацела ўразіць публіку веданнем пра Беларусь літаратурную, гістарычную...

Мы шмат з ёй размаўлялі, нешта планавалі. Кагосьці ўзгадвалі са знаёмых пісьменнікаў. Чутнымі мне падаліся й раней знаёмыя яе, Лідзіі Грыгор’евай, вершы — дарэчы, я ўпершыню сустрэўся з паэтэсай і яе мужам і яркім, самабытным літаратарам Равілем Бухараевым яшчэ ў 2009 годзе... Вось адзін з яе вершаў:

*Чтоб выйти в сад, не нужно
и предлога,
особенно, когда он у порога
старательно и праведно
возделан,
и потому возлюблен
без предела.*

*Чтоб выйти в сад, не нужно
и стараться:
там множатся миры, цветы
плодятся,
там гроздья звездные,
огрузнув, вызревают,
и сам Господь с небес
их призревает.*

*Чтоб выйти в сад,
достаточно забыть:
отчаяться, очнуться,
возродиться —
как дикая лоза в саду
нетленном,
стать ласковым —
коленопреклоненным.*

...Мне хацелася б правесці для яе, духам і сэрцам чутнай да болю розных народаў і краін, чутнай да розных культур, экскурсію ў дзятлаўскай Наваельні. Пра тое думалася тады, у вячэрняй і перадзямной прасторы аднаго з сімпатычных куточкаў Дзятлаўшчыны. Мяркую, калі б адбылася тая экскурсія,

у рускай паэтэсы нарадзіліся б радкі пра Касцёл Найсвяцейшага Сэрца Езуса (пабудаваны ў 1936 годзе), а мо й пра царкву

Вячаслаў Адамчык

Раства Багародзіцы (1876–1879, якую называюць яшчэ “мураў’ёўкай”) ці то пра мемарыяльную калону. А мо хто з мясцовых краязнаўцаў распавядзе ў часе той экскурсіі пра мясцовы палац XVII стагоддзя... На жаль, ён ужо застаўся толькі ва ўяўленнях, у памяці жыхароў паселішча, якая перадаецца з пакалення ў пакаленне...

Але не атрымалася пакуль што зладзіць такую экскурсію... І я ўжо васьм такім чынам, праз нагаткі, праз час і Лідзіі Грыгор’евай паўтараю сваё ўласнае веданне пра Наваельню.

Мясцовая сярэдняя школа зберагае там шчымлівую памяць пра дзяцей з розных краін, якія адпачывалі ў Наваельні ў самыя пярэдадзень Вялікай Айчыннай вайны. Быў такі драматычны эпізод (гэта калі мераць маштабамі сусветнай драмы пад назвай “Другая сусветная...”), калі на Гродзеншчыне, Дзятлаўшчыне сабралі дзяцей высокіх камуністычных, рэвалюцыйных дзеячаў Еўропы і Азіі. Бацькі ўдзелам у падпольнай рабоце, ваенных дзеянняў пашыралі абсягі пралетарскай рэвалюцыі, а іх дзеці, як яны лічылі, знаходзіліся ў болей бяспечных умовах. Юра Галавін, Юлій Гера, Чжу Мін, Іонка Чынгелаў, Валодзя Марсін... Музей так і называецца: “Дзеці ліхалецця”. Яго заснавалі з падказкі пісьменніка **Вячаслава**

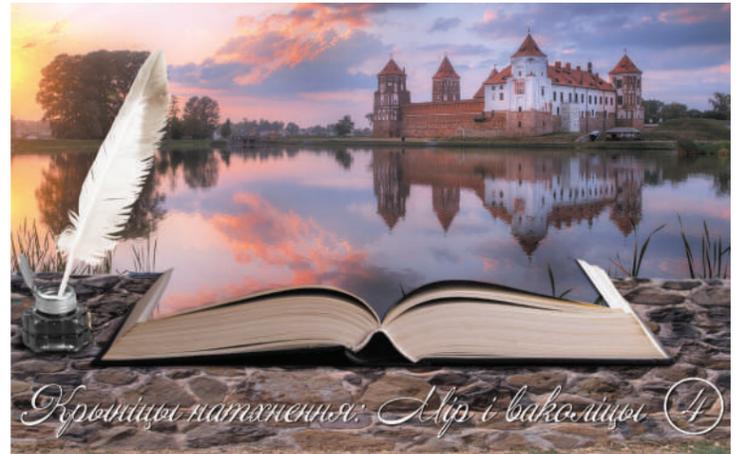
Адамчыка (ён жа нарадзіўся ў недалёкай, суседняй у Наваельняй Варакомшчыне), які ў 1984 годзе прыехаў на сустрэчу са школьнікамі. Вячаслаў Адамчык — выпускнік Наваельненскай сярэдняй школы. Потым рупліўцы некалькі гадоў збіралі розныя матэрыялы, а пасля прадставілі ўвазе школьнікаў дый ўсіх жыхароў гарадскога пасёлка досыць красамоўную экспазіцыю пра драматычныя часіны, драматычныя выпрабаванні Вялікай Айчыннай...

Пройдзе час — і падзеі ў Наваельні, здэкі фашыстаў над дзецьмі розных народаў, якія не паспелі эвакуавацца ў тыл, стануць асновай для дакументальных фільмаў балгарскіх кінема-

Кастусь Ільшчыц

таграфістаў, многіх часопісных і кніжных публікацый. Кітайцы здымуць у Беларусі некаторыя фрагменты мастацкага фільма “Чырвоная вішня”: пра лёс юнай кітайкі Чжу Мін. Дачка аднаго з першых кітайскіх маршалаў, вядомага палітычнага і ваеннага дзеяча КНР — Чжу Дэ (1886–1976), яна прайшла праз выпрабаванне і фашыцкім канцэнтрацыйным лагерам, куды патрапіла пасля Наваельні ў студзені 1944 года. На вялікае шчасце, Чжу Мін здолела выжыць. З Германіі дзяўчына вярнулася ў Савецкі Саюз. Выйшла замуж. І праз некаторы час аказалася ў сябе на радзіме, сустрэлася з бацькамі. Яна закончыла ВУН ў Маскве. Выкладала рускую мову ў Пекінскім дзяржаўным педагагічным універсітэце. Паспела напісаць кнігу

“Мой бацька Чжу Дэ” — пра маршала, аднаго з кіраўнікоў КНР, які пражыў 90 гадоў. Сама Чжу Мін пайшла з жыцця на 84-м годзе жыцця — у 2009 годзе... Кніга “Мой бацька Чжу Дэ” выйшла на кітайскай і рускай мовах.

Чаму б не расказаць Лідзіі Грыгор’евай (а мо й адбудзецца сустрэча на Дзятлаўшчыне, у Наваельні?) яшчэ пра згаданага ўжо вядомага беларускага празаіка Вячаслава Адамчыка?.. Нарадзіўся ён у 1933 годзе ў Варакомшчыне. Вучыўся ў Наваельненскай сярэдняй школе. Закончыў там сем класаў. Пайшоў працаваць грузчыкам на мясцовую чыгуначную станцыю. І вучыўся ў вячэрняй школе. Пасля — Мінск, вучоба ва ўніверсітэце, праца ў рэдакцыях газет, літаратурных часопісах. Вячаслаў Адамчык стаў вядомым пісьменнікам, ён — аўтар кніг апавяданняў “Свой чалавек” (1958), “Млечны шлях” (1960), “Міг бліскавіцы” (1965), “Дзікі голуб” (1972)

Марыя Канюшкевіч

ды іншых. У адным з інтэрв’ю сын пісьменніка — паэт, празаік, мастак Адам Глобус так расказаў аб правобразе з раману бацькі — “Чужая бацькаўшчына”, “Год нулявы”, “І скажа

той, хто народзіцца”: “...Міця — гэта такі своеасаблівы аўтапартрэт бацька рабіў. Наколькі я разумею. Зрушаны ў часе. Аднесены ў мінулае. Вясковы паэт. Гэта ўсё быў аўтапартрэт. Алесю знешне бацька пісаў з маці. Прынамсі, такі васьм, каб былі рэальныя людзі з рэальнай фактурай. Ня думаю, што ўсе яны былі ў рэальнасці. Краявіды — так”. І расказаў пра тое паэт у самой Варакомшчыне, сам спрычыніўшыся да роднай старонкі. Хаця ж яму яна з маленства знаёмая, бо прыезджаў туды гасцяваць да дзядулі з бабулай. Пасвіў там кароў, гуляў па ваколіцах...

У Наваельненскай сярэдняй школе пасля Вялікай Айчыннай вайны працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры славуці літаратуразнаўца, крытык, пісьменнік, доктар філалагічных навук Сяпан Александровіч (1921–1986). Аўтар кніг “Старонкі братняй дружбы” (1960), “Незабыўнымі сцежкамі” (1962), “Па слядах паэтычнай легенды” (1965), “Кнігі і людзі” (1976), “Тут зямля такая” (1985), іных цікавых прац, без якіх нельга ўявіць гісторыю беларускай літаратуры. Многія свае творчыя клопаты Сяпан Хусейнавіч пачаў рэалізоўваць яшчэ ў Наваельні, бо ў рэспубліканскай літаратурнай перыёдыцы ён пачаў друкавацца ў 1946 годзе.

У Наваельні ў 1947 годзе нарадзіўся паэт **Кастусь Ільшчыц**. Праўда, правёў там толькі самае маленства. Сям’я Кастуса пераехала на радзіму бацькоў — у вёску Рог, што каля Старобіна, у цяперашнім Салігорскім раёне. З 1968 года Кастусь Ільшчыц звязаў свой лёс з вайскавай службай. А вершы пісаў па-беларуску. Выдаў паэтычныя кнігі “Таёжны гарнізон”, “Армейскія будні”. Вершы нашага земляка перакладзены на рускую, украінскую, польскую, грузінскую мовы.

У школе ў Наваельні працавала настаўніцай беларускай мовазнаўца, доктар філалагічных навук **Марыя Канюшкевіч** (у дзявоцтве Дзядовіч). Нарадзілася таксама на Дзятлаўшчыне: у вёсцы Погіры, у 1941 годзе.

Маршруты літаратурнага краязнаўства па Дзятлаўшчыне яшчэ не завершаны. І, канешне ж, іх прадаўжэнне супадзе са згадкамі шмат пра якіх пісьменнікаў, гісторыкаў літаратуры, якія нарадзіліся, вучыліся, жылі, працавалі ў гэтым цікавым і багатым на гісторыю краі.

Алесь Карлюкевіч

Наваельня. Царква Раства Багародзіцы. 1876–79 гг.

Наваельня. Чыгуначная станцыя. 1923 г.

У Ялце помняць пра Максіма

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

І назвалі яе: “Учора шчасце толькі глянула нясмела”.

Хто яны, тыя дзяўчаты, якія змаглі ўскалыхнуць сэрца палымянага, страснага рамантыка? Самае ўзвышанае каханне ў паэта было, мяркуюцца, да Анны Какувай, сястры яго аднакласніка па Яраслаўскай мужчынскай гімназіі Рафаіла Какуева. Якраз Анна стала для Максіма ідэалам высокай красы, жаноцкасці, характава. Яна выйшла замуж за аднакласніка Максіма, Івана Лілеева. (У інтэрнэце ёсць цікавыя ўспаміны сына Анны ды Івана, які прайшоў праз сталінскія лагеры. — Рэд.) Быў Максім закаханы ў сваю стрыечную сястру Нюту Гапановіч. Для яе перавёў паэтычны зборнік “Вянок” на рускую мову. Аня Какуева і Нюта Гапановіч не былі аб'якавыя да Максіма Багдановіча, але, пэўна, да высокай самаахвярнасці падняцца не здолелі. Летам 1915-га, калі Максім адпачываў у Старым Крыме, успыхнула яго палкае каханне да Клавы Салтыковай, армянкі па нацыянальнасці. “Забудзецца многае, Клава,/ Но буду я помніць всегда./ Как в сердце кипела отрава/ Любви и тоски, и стыда...” — гэта радкі з ягоных вершаў. Але ж Клаўдзія была замужняя... “Інтымны дзённік” занатаваны паэтам у часе яго сустрэч з Клавай, цалкам не расшыфраваны.

З Вандай Лявіцкай, дачкой пісьменніка Ядвігіна Ш., да таго ж актыўнай удзельніцай літаратурна-грамадскага й асветніцкага руху ў Мінску, Максім пазнаёміўся па перапісцы. Ініцыятыва пісьмовага звароту да Багдановіча сыходзіла менавіта ад яе. Лісты былі вельмі прыгожыя, шчырыя, натхнёныя. Восенню 1916 года паэт прыязджае ў Мінск, яны сустракаюцца. Але знешне Ванда Максіму не спадабалася. Ці склаўся б іх сумесны далейшы лёс — можна толькі гадаць. У студзені 1917-га Баг-

Удзельнікі беларускай сустрэчы пры будынку Музея “Культура Ялты 19 — пачатак 20 стагоддзя”

дановіч адпраўляецца ў Ялту на лячэнне — і там жа 25 мая перамае.

На працягу амаль трох гадоў вершы паэта краналі ўсіх, хто прыйшоў на сустрэчу, прыхаванымі ў іх самымі глыбокімі, інтымнымі, патаемнымі пачуццямі. Мы з Святланай Краўцовай (абодва — заслужаныя работнікі культуры Рэспублікі Крым) імкнуліся перадаць радасць, тугу, горыч, драматызм твораў паэта. Чаргаваліся вершы з аўтэнтычнымі беларускімі народнымі песнямі, якія спяваў я: “У лесе, у лесе на дубочку”, “Як я выйду за вароты двойчы”, “А дзе ж тая крынічанька, што голуб купаўся”... Тужлівыя, шчымлівыя спевы дапамагалі раскрыць настрой вершаў. Разам спявалі мы славыты раманс “Зорка Венера”, зала поўнілася й цудоўнымі гукамі фартэ-

п'янай музыкі — гралі нашы землякі. Аляксандр Мікалаевіч Сербін, родам з Мінска, нагадаў любімыя творы Максіма: паланэз М.-К. Агінскага “Развітанне з Радзімай”, раманс Е. Шашнай на верш М. Лермантава “Выхожу один я на дорогу”. Цудоўна дэкламаваў вершы пра каханне Янкі Купалы. Алена Віктараўна Макарава падаравала слухачам песню Фрэнка Сінатры “Мой шлях” і раманс Міхаіла Глінкі “Я вступил в вас”.

Тэме кахання прысвячаюць свае творы і сябры Ялцінскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Крыма. Старшыня саюза, наша зямлячка з Оршы Людміла Кулік-Куракова чытала вершы Максіма Багдановіча, а таксама свой верш “На крылах матылі няма маршчын” у перакладзе на беларускую мову Святланы Быкавай, паэтэсы з Беларусі. На лі-

таратурнай ніве працуе таксама наша зямлячка Алена Ульянава, родавыя карані яе з-пад Гомеля. Алена, дарэчы, упершыню завітала на вечарыну, прысвечаную Багдановічу. Чытала свае вершы пра каханне. Пад цёплым апладыментам ёй было ўручана пасведчанне сябра Саюза пісьменнікаў Крыма. Дарэчы, гэтую творчую суполку ўзначальвае Уладзіслаў Кілеся, продкі якога з Магілёўшчыны. Дзялілася сваімі творчымі здабыткамі Вера Кірычэнка, яна — галоўны рэдактар літаратурнага альманаха “Планета друзей”, падаравала нам 77-ы выпуск альманаха. На ўкраінскай мове вершы пра каханне чытала Ала Стральніцкая.

Упрыгожылі нашу сустрэчу й беларусы Севастопаля: Таіса Парчынская і Ларыса Белік чыталі вершы Максіма Багдановіча. Вакальны дуэт Ірыны Ан-

тонавай і Святланы Вагчынай, ансамблі “Белая Русь”, “На-тхненне” (мастацкі кіраўнік Наталля Жылкіна) выканалі песні “Зямля Беларусі”, “Водар бэзавы”, “Вёска беларуская”, “Беларусь мая блакітнавокая”, “Ехаў Ясь на кані”, “Мы вам жадаем” ды іншыя. Утульная зала музея, добразычлівыя гаспадыні яе, шчырасць і адкрытасць паэтычных сэрцаў, як і ўзвышаная паэзія Максіма, доўга не адпускалі ў той дзень землякоў з Алушты, Ялты, Севастопаля.

Значу яшчэ: на працягу ўсяго года згадваюць беларусы Крыма пра Максіма Багдановіча. Нагоды для таго розныя бываюць. Летась у ліпені, скажам, на адпачынак у Ялту прыязджала з сям’ёй наша зямлячка з Яраслаўля Екацярына Міцкевіч. Яна — заўзятая папулярызатар творчасці паэта на беразе Волгі. Разам з Людмілай Кулік-Куракавай мы паказалі гасцям куточкі Ялты, звязаныя з паэтам. Пачалі з сабора Аляксандра Неўскага, дзе адпявалі паэта: запалілі ў ім свечкі памяці. Потым паехалі на вуліцу Максіма Багдановіча, да былога пансіёна “Шалаш”, там усклалі кветкі. Па крутых вулачках спушціліся на старыя могілкі. Перш чым ускласці кветкі да помніка паэту, прыбралі з надмагілля апалія галінкі, хвою ад кіпарысаў: бо на пачатку лета ў Ялце быў моцны ўраган. Пачыталі яго вершы. Кветкі аднеслі таксама да будынка клуба санаторыя “Ялта”, дзе на былой вуліцы Мікалаеўскай закончыўся зямны шлях паэта. Завяршылася ж наша падарожжа па сцежках Максіма ў музеі на вуліцы Екацярынскай, дзе хораша ўшанаваны яго імя, яго паэзія. Магчма, паэт і быў ля гэтага прыгожага будынка, гуляючы па старых вулачках Ялты.

Віталь Бартохаў,
лаўрэат прэміі
імя Максіма Багдановіча.
Ялта — Алушта.

ТАЛЕНТЫ

Шчодры вечар, творчы вечар

Напярэдадні Новага года, 27 снежня, у Цэнтры беларускай культуры Даўгаўпілса прайшла творчая вечарына паэта, сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі Станіслава Валодзькі

Пра тое, што плённым быў для спадара Станіслава мінулы год, сведчаць новыя кнігі аўтара. На вечарыне ён падараваў ЦБК і мясцоваму беларускаму таварыству “Уздым” свае кнігі на беларускай і рускай мовах: “На гэтай зямлі” і “Под небом Родины”. Яны нядаўна пабачылі свет, у іх змешчаны вершы, навілы, п’еса беларускага пісьменніка, што

даўно жыве ў Латвіі, аднак ніколі не губляе моцных павязяў з Бацькаўшчынай. Падараваў Станіслаў у бібліятэку ЦБК і складзены ім, ужо шосты па ліку, зборнік песен даўгаўпілскіх аўтараў “Песенный город”. Кнігі ды зборнік выданы Таварыствам Латвійска-Беларускай садружнасці пры фінансавай падтрымцы Даўгаўпілскай гарадской думы.

На вечарыне гучалі песні ў выкананні ансамбляў ЦБК і “Уздыма” “Спадчына” (кір. Яніна Юзэфовіч) і “Купалінка” (кір. Вячаслаў Пятроў), саліста з літоўскага Вісагінаса Сяргея Шабадалава, дуэта з Лівана Яўгена Пашкевіча ды Лідзіі Знотыні,

даўгаўпілскіх спевакоў Адрэя Парневіча, Вэлты Лоцэ, Рэгіны Родзікавай і Таццяны Багданавай. То былі розныя песні на вершы Станіслава Валодзькі, а таксама перакладзеныя ім на беларускую мову з рускай, украінскай і латышскай, аўтарскія і народныя песні. Аўтары музыкі: Яўген Лівіцін, Альберт Белусь, Мікола Яцкоў, Анатоль Мядзведзеў, Эдуард Варганаў, Дзмітры Пятровіч, Аляксандр Рудзь і Віктар Антонаў.

Вершы Станіслава Валодзькі чыталі сябры “Уздыма” Галіна Сантоцкая (“Міхалішкі касцёл”, “Няхай бяроза...”), Валянціна Анікіна (“Язмін”, “Лат-

Станіслаў Валодзька (у цэнтры, у першым радзе) з сябрамі

галія”) і Анастасія Сазанкова (“Матчыны зёлкі”).

На імпрэзе нямала добрых слоў казалі ў адрас паэта ўдзельнікі канцэрта, а таксама дырэктарка ЦБК і старшыня таварыства “Уздым” Жанна Раманоўская, сябры праўлення “Уздыма” Іна Валюшка і Таццяна Дзянісава, сябры Рускай пісьменніцкай арганізацыі Даўгаўпілса Павел

Плотнікаў, Валянціна Пруднікава, Яўціхій Канаплёў, Людміла Вілюмэ, Таццяна Салцэвіч і Таццяна Аляксева. На імпрэзе Станіслаў Валодзька быў усцешаны, атрымаўшы аўтарскія экзэмпляры толькі што выданага Рускай пісьменніцкай арганізацыі кнігі “Радуга жыцця”, у якой надрукаваны і яго вершы.

Алёна Светлая

“Голас Радзімы”: 65 гадоў!

Чытайце газету ў інтэрнэце на партале zviazda.by

Падпісання на газету “Голас Радзімы” можна ў паштовых аддзяленнях Беларусі

© “Голас Радзімы”, 2020

Заснавальнік:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Выдавецкі дом “Звязда”

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.
Пакой 907.
E-mail: golas_radzimy@tut.by
Тэлефон: + 375-17-2871526

Рэдакцыйнае пасведчанне №61.
Выдана 16.07.2018 года
Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Выдавецкі дом “Звязда”
Дырэктар – галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Аб’ём выдання: 2 друк. арк.
Падпісана да друку: 28.01.2020 г.
Наклад 374.
Заказ – 156
Выходзіць 2 разы на месяц

Месяца друкавання:
Друкарня Рэспубліканскага
ўнітарнага прадпрыемства
“Выдавецтва “Беларускі Дом друку”
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
Пр. Незалежнасці, 79. 220013 Мінск,
Рэспубліка Беларусь

Рукатпісы прымаюцца толькі ў
электронным выглядзе, не вяртаюцца
і не рэціэнзуюцца. Пазіцыі рэдакцыі ды
аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на
старонках “Голасу Радзімы”, могуць
не супадаць